

Chính sách/quy_{ết} đ_{ịnh} qu_{ốc} gia hay qu_{ốc} t_ư th_ong ph_{ải} đ_ểt t_ưm “t_ư duy chi_{nh} l_uoc”. N_{ếu} m_{ột} chính sách ch_ỉ gi_{ới} quy_{ết} đ_ể các v_{ấn} đ_ề th_{ực} y_{êu}, tr_ởc m_{ột} mà đ_ể l_{ợi} h_ou qu_ả, h_ệ l_{ợi} tiêu c_{ực} lâu dài, đó s_ẽ là m_{ột} “sai l_{ầm} chi_{nh} l_uoc”; ng_ong l_{ợi}, n_{ếu} đ_ểt m_{ột} tiêu c_{ực} b_{ên}, chính y_{êu} thì chính sách đó s_ẽ có ý ngh_{ĩa} chi_{nh} l_uoc và thành công.

Tóm t_{ắt}

M_{ỗi} chính sách, quy_{ết} đ_{ịnh} t_ưm qu_{ốc} gia đ_{ều} nh_{ằm} đ_ểt hi_{ệu} qu_ả mong mu_{ốn} và lâu dài. Xét t_ư y_{êu} t_ư ch_ỉ quan, thành công ph_{ần} l_{ớn} tùy thu_{ộc} vào nh_{ững} quy_{ết} sách/quy_{ết} đ_{ịnh} chi_{nh} l_uoc. Trong khi đó, ho_{ch} đ_{ịnh} và tri_{ên} khai chính sách l_{ợi} tùy thu_{ộc} m_{ột} ph_{ần} quan tr_{ọng} vào l_{ợi} t_ư duy, cách ti_{ếp} c_{ần} c_ả các nhà lãnh đ_{ạo} c_{ộng} nh_à đ_ểi ng_h tham m_{ưu} và b_ộ máy tri_{ên} khai. Bài vi_{ết} này c_ó g_ong phân tích các khía c_{nh} ch_ỉ ch_ỉt v_ề lý thuy_{ết} và th_{ực} ti_{ên} c_ả “t_ư duy chi_{nh} l_uoc”, là đi_ểm k_{ết} n_{ối} quan tr_{ọng} và xuyên su_{ốt} c_ả c_ả hai quá trình ho_{ch} đ_{ịnh} và tri_{ên} khai chính sách; t_ư đó đ_ể xu_{ất} m_{ột} s_ố khuy_{ên} ngh_ề cho Vi_ệt Nam trong th_{ời} gian t_{ới}.

T_ừ khóa: T_ư duy chi_{nh} l_uoc, ho_{ch} đ_{ịnh} chính sách, ngo_{ại} giao Vi_ệt Nam, , “biên gi_{ới} m_{ềm}”, tuy_{ên} ph_{òng} th_{ực} đ_{ầu} tiên, chi_{nh} l_uoc “b_{ớt} cân x_{ong}”, qu_{ốc} gia t_ưm trung

Chính sách/quy_{ết} đ_{ịnh} qu_{ốc} gia hay qu_{ốc} t_ư th_ong ph_{ải} đ_ểt t_ưm “t_ư duy chi_{nh} l_uoc”. N_{ếu} m_{ột} chính sách ch_ỉ gi_{ới} quy_{ết} đ_ể các v_{ấn} đ_ề th_{ực} y_{êu}, tr_ởc m_{ột} mà đ_ể l_{ợi} h_ou qu_ả, h_ệ l_{ợi} tiêu c_{ực} lâu dài, đó s_ẽ là m_{ột} “sai l_{ầm} chi_{nh} l_uoc”; ng_ong l_{ợi}, n_{ếu} đ_ểt m_{ột} tiêu c_{ực} b_{ên}, chính y_{êu} thì chính sách đó s_ẽ có ý ngh_{ĩa} chi_{nh} l_uoc và thành công. [1](#)

Khái niđm tđ duy chiñn lđđc

Tđ duy là “quá trình phđn ánh hiñn thđc khách quan”, [2](#) là “giai đđn cao cđa quá trình nhđn thđc, đi sâu vào bđn chđt và phát hiñn ra tính quy luđt cđa sđ vđt bđng nhđng hình thđc nhđ biđu tđđng, khái niđm, phán đđán và suy lí”.

[3](#)

“Chiñn lđđc” là kđ hođch hành đđng và/hođc khoa hđc/ngħđ thuđt, bao gđm nhiđu sách lđđc sáng tđo, thông minh, nhđm đđt tđi nhđng kđt quđ lđn, tđng thđ, lâu dài trong các lđnh vđc chính trđ, kinh tđ, quân sđ.

[4](#)

Khái niđm chiñn lđđc thđđng đđđc quy đđđc áp đđng cho các giai đđn tđ trung hđn đđn dài hđn. Mđc dù còn nhiđu cách hiđu nhđng vđ cđ bđn,

tđ duy chiñn lđđc

có thđ đđđc đđnh nghđa là: cách đđt vđn đđ bao quát, logic, hđp lý, nhiđu tđng nđc, sáng tđo, nhđm đđt nhđng kđt quđ lđn, có tác đđng đđng kđ, lâu dài.

Ngôn ngđ chính cđa chiñn lđđc là các câu hđi. [5](#) Câu hđi càng khó, càng hđc búa càng thđ hiñn tđm tđ duy chiñn lđđc. Ví đđ, Viñt Nam nên làm gì đđ không bđ các nđđc lđn thđa hiđp sau lđng là câu hđi chiñn lđđc. Theo mđch đđ, câu hđi có tđm quan trđng vđa phđi hđn là Viñt Nam nên thiđt kđ các hođt đđng ngođi giao trong các nđm tđi nhđ thđ nào đđ thđ hiñn tđ duy cân bđng mđi trong quan hđ vđi các nđđc lđn. Mđt câu hđi khó khác (nhđng chđ đđ hđđng tđi phđc vđ câu hđi đđu tiên) là Viñt Nam nên đđu tiên lđnh vđc nào, tham gia sáng kiđn gì trong quan hđ vđi Mđ và Trung Quđc đđ góp phđn hóa giđi khđ nđng bđ thđa hiđp.

[6](#)

Tđ duy chiñn lđđc giúp hđđng tđi “bđc tranh lđn” đđ thđy “rđng” thay vì chđ thđy “cây”. Diđn đđt cách khác, tđ duy chiñn lđđc là quá trình quan sát, lý giđi và nđm bđt đđđc các xu thđ chđ đđo, *thđ hiñn tđm nhđn*, đđ thđy đđđc nhđng khía cđnh cđ bđn cđa *không gian chiñn lđđc*

trong đó sđ tiñn hành các

bđđc đi

và huy đđng lđc lđđng nhđm đđt nhđng mđc tiêu chđ chđt, lâu dài. Tiđp cđn bđng “vđ viđc”, “chđy theo sđ kiđn” là ngđđc lđi vđi tđ duy chiñn lđđc. Ví đđ cđu Cđ vđn An ninh Quđc gia Mđ

Zbigniew Brzezinski khuyđn các nhà hođch đđnh chính sách đđi ngođi Mđ nên tđp trung vào “Bàn cđ lđn”, hđđng nguđn lđc vào các khu vđc và nhiđm vđ đđa chính trđ chđ chđt.

[7](#)

Cđng chung quan đđđm vđi mđt sđ nhà tđ tđđng khác, Brzezinski cho rđng sau khi

Chiến tranh Lạnh kết thúc, Mỹ mất phương hướng và thiêu mọt “chiến lược” (Grand Strategy) cho thế kỷ mới. Chính sách của Mỹ lúc đó đi với các vấn đề quốc tế chắp vá bất chi phối theo từng vụ việc (case-by-case), không có thông điệp xuyên tøm. Mỹ lún lút bõ lồi kéo vào Irac, rõi Ápganixtan, Pakixtan, cùng với chõng khõng bõ, đi phó với sõ trõi dõy của Trung Quốc trong khi sõc mõnh tõng đi ngày càng suy giõm.

Tõ duy chiến lược gõn với vấn kiõn không gian địa lý. [8](#) Sĩ gia Frederick L. Schuman gõi đó là tõ duy “địa chiến lược”.

[9](#)

Địa lý đóng vai trò then chốt với an ninh và phát triển của một quốc gia, sõ khác nhau chõ là khía cõnh nào đõc coi trõng, đất, biển, trõi và/hay với trõ.

[10](#)

Ngày nay, các khái niệm như không gian mõng, “biên giới mõm”, “phòng thủ xa”, “phòng thủ theo chiều sâu” cõng ngày càng trõ nên phõ biển. Trõc đây, nhà địa lý Halford Mackinder thiên về địa địa, còn Alfred Mahan đõ cao sõc mõnh biển. Không đất địa địa Á - Âu với trí trung tâm, Mahan nhõn đõnh “đõnh mõnh địa chính trõ thế giới” tùy thuộc và õn õõ Đõng và Thái Bình Đõng. Mahan khuyên các nước xây dựng thực địa biển, trong đó xem hải quân như địa địa nõng cõt. Chia sõ tõ tõng trên, nhà khoa học chính trõ Mỹ Nicholas Spykman cho rõng yõu địa địa có ý nghĩa quyết đõnh với sõc mõnh Mỹ, trõc hõt do nước Mỹ đõc bao bọc, bõo với bõi cõ õõ Tây Đõng và Thái Bình Đõng.

[11](#)

Theo Robert Kaplan, học giả chuyên sâu về địa chiến lược, nhõng nhà hoạch đõnh chiến lược õn õõ và Trung Quốc đã nghiên cứu học thuyết của Mahan. [12](#) Sau thế gian dài tập trung vào địa địa, Trung Quốc đang xây dựng với thế cõng quốc biển như có thế thế qua hành xõ gõn đây của nước này õ Biển Hoa õng và Biển õng. Ấn õ các tuyến hàng hải trõng yõu với cõ Trung õng và Trung Quốc, trong khi có quan hệ phõ tập với Pakixtan, Ápganixtan õ phía Bõc, Nõpan, Butan và Bõnglãđét õ õng Bõc, trong tiến trình lịch sõ õn õõ ngày càng coi trõng cõng cõ phát triển nõng địa biển và trên thế thế có địa địa hải quân với sõc mõnh rõn đe đáng kõ. Gõn đây, giới học giả và hoạch đõnh chính sách đõ xuõt nâng tõm chiến lược kết nối không gian địa lý õn õõ Đõng - Thái Bình Đõng (Indo-Pacific). Tõi Thõng đõnh APEC 2017 tõi õà Nõng, Tõng thếng Mỹ Donald Trump đã chính thế tuyên bõ khái niệm này. Trõc đó, õõi thoõi Chiến lược õn - Mỹ năm 2013 nêu sáng kiến Hành lang Kinh tế õn õõ Đõng - Thái Bình Đõng. Năm 2017, hai học giả K. Y Home R và Rajeev Charturvedy chõ trõ biên tập chuyên đõ “Các hành lang kinh tế biển xuyên khu vực: Quan đõm của Nam Á và õng Nam Á”, khõng đõnh tõ duy liên kết biển, đi đõng là tõt yõu cho quá trình phát triển tiếp theo của châu Á.

[13](#)

Tõ mõt góc nhìn khác, tõng biên tập tõ

The Diplomat

Shannon Tiezzi nhđn đđnh sáng kiñn đđn đđ - Thđi Bđnh Đđđng sđ tđo thđnh đđi trđng vđi “Vđnh đđi và Con đđđng” cđa Trung Quđc.

[14](#)

Cđng vđi khđng gian biñn, khđng gian mđng đđng trđ nên ngđy cđng quan trđng. Gđn đđy nhiđu quđc gia đđ bđ sung nđi dung nđy vđo chiñn lđđc an ninh quđc gia. Chđng hđn Trung Quđc đđ đđt mđc tiđu thđnh “siđu cđđng khđng gian mđng”. [15](#) Trong mđt cđng trđnh nđm 2012, đđi hđc De Monfort cđa Anh đđ bđo khđng gian mđng rđi đđy sđ cđn quan trđng hđn cđ khđng gian thđc

[16](#)

trong khi Tđp chí

Nhđ kinh tđ

gđi đđy là đđa bđn tđc chiñn thđ nđm (fifth domain), cđng vđi đđt, biñn, trđi và vđ trđ.

[17](#)

Vđ kinh tđ, sđ xuđt hiñn và lan rđng cđa tiñn đđo (cryptocurrency) nhđ Bitcoin, Ethereum và Zcash đđ và đđng làm đđo lđn tđ duy truyñn thđng vđ quđn trđ tài chđnh, tiñn tđ và ngđn hđng.

[18](#)

Khđng gian chiñn lđđc khđng chđ theo chiđu rđng mà cđn theo chiđu sđu, ví đđ đđu tđ theo chiđu sđu hay thđ trđn phđng thđ theo chiđu sđu. Mđt khđi niđm cđ liđn quan khđc là “biđn giđi mđm”, vđi ý niđm tđ tđđng, vđn hđa, hiñn diñn vđt chđt (ví đđ hđng hđa, đđch vđ) đđn đđu thđ “đđđng biđn” sđ đđn đđ. Quđ trđnh hđi nhđp mđt mđt cđ thđ làm xđi mđn chđ quyđn quđc gia nhđng mđt khđc lđi mđ rđng khđng gian hđt đđng. Ví đđ nđu so sđnh riđng lđ, cđc nđđc đđng Nam Á hđu hđt chđ là cđc nđn kinh tđ khiđm tđn nhđng nđu tđnh cđ Cđng đđng Kinh tđ ASEAN thđ đđ bđo quy mđ sđ đđng thđ 5 thđ giđi vđo nđm 2020. [19](#)

Khđc vđi tđ duy trđu tđđng, tđ duy chiñn lđđc hđđng vđ hđnh đđng vđi mđc đđch đđng đđng vđo thđc tiñn. Quđ trđnh nđy đđi hđi mđt sđ kđ nđng đđc thđ. Theo chiñn lđđc gia kinh tđ nđi tiđng Glenn Ebersole, “tđ duy chiñn lđđc là mđt cđng cđ vđ cđng hiđu quđ và cđ giá trđ”, đđng thđi yđu cđu cđ 11 kđ nđng sau: [20](#)

· Kđt hđp đđđc tđ duy logic vđi tđ duy sáng tđo;

- Có tầm nhìn xa
- Mục tiêu rõ ràng, triển khai thành những nhiệm vụ cụ thể, được bố trí nguồn lực phù hợp
- Linh hoạt, tạo không lùi để xem xét lại mọi việc khi cần thiết và có thể ứng biến với thay đổi của tình hình (exit strategy)
- Lắng nghe, học hỏi cái mới và vận dụng kịp thời; tiếp cận mới để tránh sót ý tưởng
- Coi trọng bài học lịch sử và bề dày kinh nghiệm
- Thoát khỏi lối mòn bằng các môi trường tư duy đặc biệt
- Lọc quan những thực tế và tính khả thi
- Tập hợp đội ngũ có vốn giỏi
- Tránh phán xét; chấp nhận biến bằng lập luận
- Kiên trì và kiên nhẫn

Tổng tư lệnh và chuyên gia về quản trị và tổ chức của Đại học Harvard Peter Walsh cho rằng nhà hoạch định có tư duy chi tiết là người: hướng về tương lai, luôn học hỏi, có tầm nhìn dài hạn, chấp nhận rủi ro trong việc thực hiện các

phđđng pháp mđi, biđt đđu tiên, biđt tiñn lđi linh hođt và sáng tđo. [21](#) Cđng vđ kđ nđng, nhiđu tác phđm tđ cđ chí kim có giá trđ tham khđo rđng rđi, ví dđ

Binh pháp Tôn Tđ

chđa đđng nhiđu quan đđm đđng chú ý nhđ liên kđt chiñn lđđc, làm chđ đđa hình, đđn thđc đđn hđ, biđt ngđđi biđt ta, không đđnh mà thđng...

Tóm lđi, đđ đđt tđm “tđ duy chiñn lđđc”, các nhà hođch đđnh cđn có: (i) khđ nđng nhđn đđn và tđ duy vđ “bđc tranh lđn”, gđm các đđc đđm và xu thđ chđ đđo trong không gian “đđa lý” đđ rđng, có chíu sâu và trong khođng thđi gian dài; (ii) hđi đđ ít nhđt các kđ nđng nhđ nhđng gđi ý trên. Phđn tiđp theo sđ khđo sát viđc mđt sđ nđđc nhđ áp đđng tđ duy chiñn lđđc trong viđc hođch đđnh chiñn lđđc ngođi giao, an ninh và phát triñn.

đđng đđng tđ duy chiñn lđđc trong thđc tiñn

Xingapo: “Nhđ” nhđng tđ tin trong quan hđ vđi nđđc lđn

đđiđu khiñn Xingapo trđ nên đđc biđt là các nhà hođch đđnh chính sách đđ tđ duy ra bên ngoài khuđn khđ, tđc là tđ duy mđt cách chiñn lđđc trong đđiđu kiñn thđc tđ không thuđn lđi cđa nđđc này: nhđ vđ đđn tích, nghèo nàn vđ tài nguyên, dân sđ ít và cđng đđng các sđc dân không chia sđ lđch sđ chung, lâu dài nhđ các dân tđc khác. Trên cđ sđ tđp hđp và sđ đđng đđi ngđ cđ vđn giđi, Xingapo đđ đđt mđc tiêu phát triñn rõ ràng, nhđt quán, tìm cách giđ nguyên tđc nhđng cđng thđc tđ (và có phđn thđc đđng) trong quan hđ ngođi giao vđi các nđđc lđn.

đđu thđng 7/2017, tđi Xingapo đđ đđn ra mđt cuđc tranh luđn đđng chú ý. Mđt bên là đđi sđ Lđu đđng Bilahari Kausikan (nguyên Bí thđ Thđđng trđc Bđ Ngođi giao, Trđđng SOM ASEAN Xingapo), Bđ trđđng Tđ pháp K Shanmugam (đđng thđi nguyên Bđ trđđng Ngođi giao). Còn bên kia là Hiđu trđđng Trđđng Chính sách Công Lý Quang Đđu Kishore Mahbubani, đđi sđ Lđu đđng Ong Keng Ong (nguyên Tđng Thđ ký ASEAN). đđy đđu là các nhà ngođi giao, chính khách, nhà tđ tđđng có tiđng cđa Xingapo vđi câu hđi tranh luđn là: Xingapo nên đđng vai trò nhđ thđ nào trên trđđng quđc tđ thđi “hđu Lý Quang Đđu”.

Kishore khi đđu tranh luò trên tđ *Strait Times*, đđ xuòt Xingapo nên thuò theo nhđng “nguyê tđc chung cđa đđa chính trđ”, đđ là “nđđc nhđ thì nên hành xđ nhđ mđt nđđc nhđ”; Xingapo không còn có vđ thđ nhđ thđi Lý Quang Diđu nên cđn thay đđi hành vi mđt cách thđc chđt trong đng xđ vđi các nđđc lđn (xin xem lđi đđc tđnh “lđc quan nhđng thđc tđ” cđa Glenn Ebersole nêu đđ trên). Bilahari bác bđ cách tiđp cđn này, cho đđy là mđt “sai lđm nguy hiđm”, bđi nó sđ đđt Xingapo vào tình huđng luôn bđ khuòt phđc bđi các nđđc lđn.

[22](#)

Shanmugam đng hđ quan đđm cđa Bilahari, nhđn mđnh thêm, mđt khi đđ phđi “linh hoòt” thì phđi luôn chđng tđ “linh hoòt”. Nhóm đng hđ Kishore cho rđng viđc thuò theo nguyê tđc vđn hành cđa đđa chính trđ không phđi là khuyđn nghđ Xingapo thay đđi lđp trđng, nguyê tđc đđi ngođi; đđy chđ chđ là lđi cđnh báo Xingapo cđn cđn trđng hđn, không nên thđ hiđn nđng lđc quá mđc trong “thđ giđi cđa Machiavellia”,

23

nhđng đđu này không có nghđa là Xingapo luôn phđi bái vđng nđđc lđn (kowitz).

[24](#)

Cuđc tranh luò này cho thđy Xingapo, vđi tđ cách là mđt quđc đđo thành công, là nđđc phát triđn duy nhđt trong ASEAN, luôn tích cđc tìm kiđm hđđng đđ chiđn lđđc mđi (không ngđng tìm tòi cái mđi và linh hoòt tđo khođng lđi cđn thiđt là tđ chđt, kđ nđng cđa nhà hoòch đđnh chiđn lđđc). Thđc tđ, cho đđn nay mđc dù khu vđc và thđ giđi có nhiđu biđn chuyđn, Xingapo vđn giđ đđđc quan hđ lành mđnh vđi các nđđc lđn, bđo đđm an ninh và vđ thđ.

Vđ kinh tđ, tđ nhđng nđm 1960-1970, Xingapo đđ tđn đđng vđ trí bên cđnh các đđm nút chiđn lđđc ven biđn đđ thúc đđy sđ bùng nđ vđ giao đđch, vđn chuyđn quđc tđ, cho phép các dòng vđn, công nghđ mđi các phđđng thđc tđ chđc hiđu quđ lan truyđn vào đđt nđđc. Cđng vđi sđ nđng đđng, sáng tđo, nhđn quan cđa Xingapo bao gđm thành tđ nhđ phát huy tđi đđ vđ trí đđc đđa nđm cđnh eo biđn Mallaca, nđi 40% hàng hóa thđ giđi qua lđi (tđ duy không gian chiđn lđđc); đđ tiên thđđng mđi và đđu tđ quđc tđ đđ khuđch đđi lđi ích đđn xen vđi các đđi tác bên ngođi và thúc đđy tđng trđđng; xây đđng chính phđ tinh gđn và hiđu quđ (tđ duy vđ bđđc đđ và tđ chđc). [25](#) Nhđng biđn pháp hđu ích khác là trđng đđng nhđn tài (meritocracy), xây đđng thđ chđ trung thđc (honesty), kđt hđp vđi tđ duy thđc đđng (pragmatism).

[26](#)

Ixraen: Phòng thđ tđ xa vđi nan đđ an ninh

Theo đánh giá c a hai nhà hiñ thc m i John Measheimer và Stephen Walt, sau khi Chiñ tranh L ãnh k t thúc, tuy v ãn quan tr ãng và có s i dây k t n i đ c bi t c a c ãng đ ãng Do Thái, Ixraen v ãn b ã đánh giá nh m t “ngh a v ã chiñ l” đ i v i M , tr ã h t do m i quan h p h c t p c a qu c gia Do Thái này v i nhi u n ãc H i giáo l ãng gi ãng. [27](#) T ã ch ã là đ ãng minh thân thi t, vìc M có d u hi u ãng ra đ ã đ t Ixraen vào tình hu ãng nan gi i m i v ã an ninh.

ã có th đ o ng ãc tình hình, Ixraen đ ã t duy chiñ l ãc theo h ãng: ngo i giao đ i tr ãc m t b ãc, t o th tr ãn “phòng th t xa”. Qua vai trò v ã đ ãng hành lang tích c c c a ãy ban Do Thái M (AJC) c ãng nh c ãng đ ãng Do Thái t i M nói chung, ch ã sau giai đ o ãn ng ãn ch p ch ãng, Ixraen đ ã khiñ M ã không còn nhìn n ãc này nh m t “gánh ãng” hay ngh a v ã chiñ l. Trái l i, tính đ ãn n ãm 2016, ngoài ô an ninh, t ãng vi ãn tr ã c a M cho Ixraen đ ã v ãt quá con s ã 150 t ã USD, h u h t d ãi d ãng “cho không”. Quá trình v ã đ ãng t p trung vào không ch ã các c ã quan ho ãch đ ãnh chính sách ch ã ch t nh Qu c h i, Chính quy ãn mà còn c ã công lu ãn M. Ixraen thuy t ph c r ãng n u M h p tác, cái l i thu đ ãc s ã nhi u h ãn so v i vìc b ã qua vai trò c a Ixraen, ví d ã trong gi i quy t v ã đ ã Trung ãng. C ãng nh đ u t ã “v ã đ ãng hành lang”, d lu ãn M th ãng thiên v ã Ixraen qua vai trò c a các ãn v t truy ãn thông có ãnh h ãng nh Martin Peretz, Mortimer Zuckerman, William Safire, A.M. Rosenthal và David Brooks. Các h c gi ã uy tín trong n i b ã M Jim Hoagland, Robert Kagan, Charles Krauthammer, Max Boot và George Will th ãng xuyên có bài vi t ãng h Ixraen. Nhi u t ã báo công khai đ ãng v ã Ixraen nh *Commentary*

,
New Republic

và

Weekly Standard

. Chính sách Ixraen c a M ã luôn nh ãn đ ãc s ã ãng h c a c ã hai đ ãng Dân ch ã và C ãng hòa.

ã tác đ ãng th ãng xuyên, nhi u kênh, nhi u c ãp (cách đ t v ã đ ã c a t duy chiñ l), AJC và Chính ph Ixraen thuê đ ãng th i nhi u công ty, t ã ch c truy ãn thông, nhóm t ã v ãn và các cá ãn có th l c. Không ch ã t i M, các c ã quan đ i di ãn ngo i giao Ixraen ã nhi u n ãc khác c ãng đ c bi t ãng đ ãng trong vìc k t n i, t o thi ãn c ãm v i n ãc ch ã nhà. M t khác, cùng v i ô an ninh c a M t ã bên ngoài, Ixraen đ ãc cho là có ãng l c qu c phòng d ãa trên công ngh ã cao v i s c m ãnh r ãn đ e đ ãng k ã t ã bên trong.

Thay vì ch ã đ i s ã “phán xét” mà ch ãa bi t k t qu s ã nh th ã nào t ã m t đ i tác l ãn h ãn vào m t th i đ i ãm có tính then ch t, Ixraen đ ã s ã đ ãng ph ãng pháp ngo i

giao đđ trđđc (thđ hiđn tđm nhđn và chđn bđđc đđ phù hđp), kđt hđp sđc rđn đđ tđi chđ vđi thđ trđn “phđng thđ tđ xa” (tđ duy mđ rđng khđng gian phđng thđ). đđ gđc đđ kđ nđng, đđng nhđ lđi khuyđn cđa Glenn Ebersole, Ixraen thđng cđng bđi luđn cđ mđc tiđu rđ rđng, nhđt quđn vđi cđc nhiđm vđ cđ thđ, đđđc bđ trí nguđn lđc phù hđp. [28](#) Viđc trđc tiđp tđc đđng vđo cđc cđ chđ, nhđm, nhđn vđt cđ đđnh hđđng tđi chđng sđch cđa Mđ đđ giúp Ixraen tđo thđm “mđt tđm khiđn chđn” vđ an nhđn và đđi ngođi. [29](#)

Ba Lan: Thđng cđng vđ nhanh nhđy và chđn bđđc đđ phù hđp

Vđ ngođi giao, Ba Lan luđn “ngđi chiđu trđn” mđt khi cđ mđt tđnh huđng quđc tđ mđ Ba Lan cho rđng quđc gia nđy cđ thđ can đđ. Ví đđ, Ba Lan là mđt trong ba nđđc tham gia đđy ban Quđc tđ vđ giđm sđt và kiđm sođt tđi Viđt Nam (ICC), đđđc lđp ra theo quy đđnh cđa Hiđp đđnh Geneve 1954, Hiđp đđnh Paris 1973 vđ hđa bđnh tđi Viđt Nam. Nhanh nhđy trong viđc nđm bđt tđnh hđnh và cđ tđm nhđn xa, ngođi giao Ba Lan đđ giúp nđđc nđy cđ vai trđ, đđnh hđđng tđi chđu Âu và trđn thđ giđi, cđ thđ: Ba Lan là mđt trong nhđng thđnh viđn sđng lđp Liđn Hđp Quđc và hiđn nay là thđnh viđn cđa tđt cđ cđc tđ chđc - thđ chđ quđc tđ và khu vđc lđn nhđ WTO, EU, NATO, OECD, OSCE. [30](#) Nhđn vđo “bđc tranh lđn”, lđy chđu Âu, thđm chí thđ giđi làm khđng gian chiđn lđđc, Ba Lan tđc cđc tđo đđn xen lđi ích chđt chđ vđ an nhđn và kinh tđ vđi nhiđu nđđc, tđ chđc, khu vđc đđ tđo thđ, đđng thđi qua đđ quđn trđ mđi quan hđ nhđy cđm vđi hai nđđc lđn lđng giđng là Nga và đđc, khđng bđ hai nđđc nđy tđo thđng cđc thđch thđc tiđp. [31](#)

Vđ kinh tđ, tđnh đđn nđm 2016, GDP đđu ngđđi tđnh theo ngang giá sđc mua cđa Ba Lan đđ đđt mđc 25000 USD, nđm trong tđp 65% cđc quđc gia cđ thu nhđp cao cđa chđu Âu. Liđn tđc 20 nđm qua, tđng trđđng cđa Ba Lan luđn đđt mđc cao nhđt cđ vđ con sđ tuyđt đđi và tđđng đđi so vđi cđc quđc gia chđu Âu khđc. Ba Lan là nđđc duy nhđt trong chđu Âu vđn tđng trđđng tđc cđc trong giai đđđn suy thođi tođn cđu 2008-2009. Thđ nhđn vđo mđt sđ đđiđu kiđn: là quđc gia nhđp nđng lđđng rđng, tài nguđn thiđn nhđn hđn chđ và xuđt phđt đđđm khđng cao. Lý giđi sđ thđng cđng nđy, mđt sđ nghiđn cđu cho rđng Ba Lan đđ gđn sđ phđt triđn vđi quđ trđnh hđi nhđp sđu rđng vđo chđu Âu; đđc biđt coi trđng giđo đđc (nay trđnh đđ đđ vđđt mđt bđng chung chđu Âu); tđo mđi trđđng kinh doanh thuđn lđi tđi đđ cho doanh nghiđp trong và ngođi nđđc (theo đđnh giá cđa Ngđn hđng Thđ giđi, Ba Lan xđp sđ 1 vđ tiđu chí nđy trong OECD và EU); cđi cđch thđ trđđng đđ cùng vđi giđm sđt chđt chđ cđc lđnh vđc thiđt yđu nhđ ngđn hđng, nđ cđng. [32](#)

Thành công ngoạn mục giao và kinh tế của Ba Lan bắt nguồn từ việc dám nghĩ lớn, kết nối hiệu quả các không gian chiến lược và nhất quán vận dụng các nguyên tắc vàng vận quản trị. Bằng chứng cho công thức thành công dựa trên nguồn nhân lực chất lượng cao và đội ngũ cấp vận hành là cho đến nay Ba Lan đã có 15 nhà khoa học đoạt giải Nobel trong nhiều lĩnh vực.

Nhìn chung, từ góc độ tư duy chiến lược, kinh nghiệm chung của ba nước Xingapo, Ixraen và Ba Lan là:

- Nhìn về không gian chiến lược để rộng và có chiều sâu.
- Tạo giá trị hợp tác và ngoạn mục, kinh tế bền vững với các đối tác; triển khai chiến lược “bắt cân xứng”, dù nhỏ về quy mô nhưng nếu có tầm nhìn và tổ chức sắp xếp logic hiệu quả thì vận tốc sẽ rất nhanh.
- Linh hoạt, nhạy bén trong việc nắm bắt và ứng biến với sự thay đổi của tình hình.

Vận tốc phát triển ra cho Việt Nam

Kể từ khi đổi mới tư duy năm 1986, Việt Nam đã đạt nhiều thành công lịch sử về kinh tế - xã hội, an ninh quốc phòng và ngoạn mục, phát huy được lợi ích quốc gia và được thế giới ghi nhận. [33](#) Về kinh tế, theo Ngân hàng Thế giới, kể từ năm 1990, Việt Nam là một trong những nước có mức tăng trưởng GDP bình quân đầu người nhanh nhất thế giới, trung bình 6.4%/năm trong những năm 2000 [...] Thành quả tăng trưởng đã được phân phối đồng đều, trong đó tỷ lệ nghèo đã giảm mạnh, và phúc lợi xã hội cũng được tăng cường đáng kể [...]

Trong hai thập kỷ vừa qua, hơn 40 triệu người dân Việt Nam đã thoát nghèo. Bên cạnh thành công, Việt Nam cũng phải đối mặt với nhiều khó khăn, thách thức. Hiện Việt Nam mới chỉ vào nhóm các nước có thu nhập trung bình thấp trong khi một nghiên cứu cho thấy kể từ năm 1960 chỉ có 13/100 nước thoát khỏi thành công.

[34](#)

GDP bình quân đầu người của Việt Nam năm 2014 đạt 2.052 USD, gấp 21 lần năm 1990, nhưng chỉ bằng với Malaixia năm 1998, Thái Lan năm 1993, Ấn Độ năm

2008, Philđppin nđm 2010; Viđt Nam đđ sau Hàn Quđc khođng 30-35 nđm, sau Malaixia khođng 25 nđm, Thái Lan 20 nđm, sau Indđnđxia và Philđppin khođng 5-7 nđm.

[35](#)

Vđ đđi ngođi, cùng vđi viđc gđp phđn tđo đđng môi trđđng hòa bình, đđn đđnh, ngođi giao Viđt Nam tiđp tđc mđ rđng, làm sâu sđc thêm các mđi quan hđ, đđng gđp thiđt thđc cho an ninh, phát triđn và xây đđng hình đđnh tích cđc cho đđt nđđc. Trong lđch sđ gđn đđy, Viđt Nam cđng có nhđng giai đđn đđc biđt thành công trong viđc vđn đđng tđ duy chiđn lđđc, có thđ kđ thđa, hđc hđi, tham khđo cho giai đđn tiđp theo:

- (i) Quđ trđnh hòa đđm đđn đđn kđt thúc chiđn tranh;
- (ii) Quđ trđnh giđi vđy xóa bđ cđm vđn;
- (iii) Quđ trđnh đđi mđi, mđ cđa hđi nhđp quđc tđ (đđng đđn ra). [36](#)

Thành công đđ kèm vđi thđch thđc: môi trđđng quđc tđ luôn đđn biđn nhanh, phđc tđp, khó lđđng, ví đđ nhđ xu hđđng bđo hđ hiđn nay, phđn đđng tiêu cđc vđi toàn cđu hóa, các tình huđng chính sđch bđt ngđ. [37](#) Viđc mđ rđng quan hđ cđ bđn đđ hoàn tđt nhđng đđ vào chiđu sâu sđ khó khđn do đđi hđi sđ gđn kđt lđi ích, giá trđ chđt chđ hđn cđng nhđ sđ phđi hđp lđp trđđng, chính sđch đđ tđm mđc cao hđn.

Bài hđc giđ đđc lđp tđ chđ trong quđ trđnh ra quyđt đđnh, giđ cân bđng, tránh “nhđt biđn đđo” trong quan hđ vđn còn có giá trđ do bđn chđt, vai trò và mđi quan hđ phđc tđp giđa các nđđc lđn. Thđ giđi tuy vđn còn các lđc lđđng đđng hđ lý tđđng, công bđng và công lý nhđng cđng có các thđ lđc toan tđnh thđc đđng, theo đđi chđ nghđa cđđng quyđn và lđi ích quđc gia hđp hđi. Nghđ trđnh ngođi giao ngày càng mđ rđng, phđc tđp do sđ phđ thuđc lđn nhau, liên kđt nhiđu chiđu giđa các chđ thđ và do sđ xuđt hiđn ngày càng nhiđu các vđn đđ xuyên biđn giđi. Chính vì vđy, tđi Hđi nghđ Ngođi giao 29 đđn ra vào thđng 8/2016, Thđ tđđng Chính phđ Nguyđn Xuđn Phđc đđ nhđn mđnh cđn xác lđp mđt tđ duy chiđn lđđc cho ngành ngođi giao trong thđi kđ mđi.

Vấn an ninh, quốc phòng, đánh giá chung trong giai đoạn này là, “kiên quyết, kiên trì đấu tranh bảo vệ vững chắc độc lập, chủ quyền, thống nhất, toàn vẹn lãnh thổ của Tổ quốc, giữ vững hòa bình, ổn định để phát triển đất nước”; [38](#) có bước phát triển từ “tư duy quân sự đến tư duy quốc phòng”, từ xác định “bên”, “thù” đến tư duy biến chứng và “đổi thế”, “đổi tác”; xây dựng Quân đội nhân dân theo hướng “cách mạng, chính quy, tinh nhuệ, từng bước hiện đại”; xây dựng nền quốc phòng toàn dân gắn với nền an ninh nhân dân vững chắc, kết hợp kinh tế với quốc phòng - an ninh; quốc phòng - an ninh với kinh tế và đối ngoại...

[39](#)

Hợp tác quốc phòng song phương được thúc đẩy cùng với việc chủ động, tích cực tham gia các cơ chế đa phương về quốc phòng, an ninh

như ADMM, ADMM+, ARF, Hội thi Shangri La, tham gia hoạt động gìn giữ hòa bình, di tản tị nạn và an ninh phi truyền thống và các hoạt động khác.

[40](#)

Thách thức cơ bản đối với quốc phòng - an ninh trong bối cảnh mới là mặc dù hiện có sự nguỵ trang, phải xử lý đúng thời cơ các thách thức đa dạng, truyền thống và phi truyền thống. Nội hàm an ninh quốc gia trở nên toàn diện và phức tạp, đòi hỏi ứng phó nhanh gọn, hiệu quả và hiệu quả

Vấn không gian chiến lược, nếu tìm chia thì đội thế có miền núi, đồng bằng và biển, trong đó không gian biển đã đóng góp hơn 50% GDP cho Việt Nam và trong tương lai từ trung này sẽ ngày càng cao khi “kinh tế xanh dương” (Blue Economy) càng được chú trọng. Một phần ba giá trị thương mại toàn cầu đi qua Biển Đông (một ví dụ điển hình như việc Xingapo gần eo biển Malacca). Việt Nam nằm trong số 10 nước có chi số cao nhất về chi tiêu dài hạn biển so với diện tích lãnh thổ. [41](#) Các vùng biển Việt Nam cung cấp nguồn thu lớn từ dầu khí, tài nguyên, giao thông, vận tải, đóng tàu, công, kho vận, hậu cần, hải sản, du lịch, công nghệ và nhiều ngành của tương lai như bảo vệ sinh thái biển, công nghệ biển sâu, nông nghiệp

Bên cạnh các lợi thế, yêu cầu biển cũng đặt ra nhiều vấn đề. Các thù đất nước hẹp và dài khiến chi tiêu sâu chiến lược ít, do tính thương mại một an ninh trước các đơn vị công tác hàng biển; mức độ biến đổi khí hậu và nước biển dâng cao hơn nhiều so với các nước khác. Tình hình Biển Đông có nhiều diễn biến phức tạp trên nhiều khía cạnh, đặc biệt là tranh chấp lãnh thổ chủ quyền, đồng thời gắn với hòa bình, ổn định khu vực, an ninh, an toàn, tự do hàng hải, hàng không, việc giải thích, áp dụng luật công nghệ môi trường và nguồn lợi biển.

Không c n vi n d n lý thuyt c a Mahan, ng i Vit t lâu đã nh n th c đ c ý ngh a *không gian sinh t n s ng còn c a Bi n ông*. K t khi tin hành i m i n m 1986 và tr c đó, các ho t đ ng kh ng đ nh ch quy n, quy n ch quy n, th c thi pháp lu t ho t đ ng kinh t c a Vit Nam ngày càng nhi u.

[42](#)

V kinh t,

Chín lợc bi n Vit Nam đ n n m 2020

nêu r o:

"

n c ta phi tr thành qu c gia m nh v bi n, làm giàu t bi n trên c s phát huy m i tim n ng t bi n, phát tri n toàn di n các ngành, ngh bi n v i c c u phong phú, hi n đ i, t o ra t c đ phát tri n nhanh, b n v ng, hi u qu cao v i t m nhìn dài h n

";

ph n đ u đ n n m 2020, kinh t bi n đ ng góp kho ng 53%-55% GDP, 55%-60% kim ng ch xu t kh u c a c n c.

[43](#)

Vit Nam c ng tích c c, ch đ ng nêu quan đi m, h p tác, đ u tranh trong quan h song ph ng c ng nh t i các di n đ n đ a ph ng, ch tr ng gi i quy t các tranh ch p b ng bi n pháp hòa bình trên c s lu t pháp qu c t, nh t là Công i c Liên h p qu c v Lu t bi n 1982, thúc đ y tôn tr ng DOC, đàm phán th c ch t COC.

Nh v y, n u nhìn vào các thách th c, v n đ không n m i nh n th c mà là i tri n khai. [44](#) V kinh t, n ng l c khai thác bi n c a Vit Nam ch b ng 1/7 c a Hàn Qu c, 1/20 c a Trung Qu c, 1/94 c a Nh t B n.

[45](#)

ng th i, m t khai thác v n còn n ng h n phát tri n, “giá tr d ch v” và “giá tr không gian” ch a đ c chú ý đ ng m c;

[46](#)

ch a có m t “th ng hi u bi n Vit Nam”.

[47](#)

V n đ Bi n ông v n đ t ra nhi u bài toán ch a có l i gi i. T p h p l c l ng và đ lu n ng h có m t ph c t p h n ngay c khi có chính ngh a.

i v i không gian m ng, theo đánh giá c a Liên minh Vi n thông Qu c t và UNICEF, Vit Nam n m trong nhóm n c có t c đ t ng tr ng đi n tho i di đ ng và Internet nhanh nh t th gi i, trung bình c 100 ng i thì có đ n 143 đi n tho i di đ ng. [48](#) Kho ng 38 tri u ng i s d ng m ng xã h i. [49](#) Tuy nhiên theo Microsoft Asia, Vit Nam c ng thu c nhóm n c đ b t n th ng nh t t các m i đ d a và trên th c t đã ch u nhi u cu c t n công m ng.

[50](#)

H t ng thông tin c a Vit Nam còn thi u đ ng b, ch a b o đ m ph c v n n kinh

tđ đđa trên thông tin, chđa bđo đđm an toàn...)

Vđ “biñn giđi mđm” và “khđng gian hđi nhđp”, Viđt Nam đđ có nđ lđc lđn đđ khai phá và tranh thđ nđu nhìn vào đđ mđ cđa nđn kinh tđ. [51](#) Thđđng mđi lđn hđn GPD khođng 1,7 lđn. Mđt khđc, sđ tđng trđđng này chđ yđu thiñn vđ sđ lđđng trong khi “chđt lđđng còn thđp”. [52](#)

Bñn cđnh đđ, tuy đđa trên nguyñn tđc bình đđng cùng có lđi, nhđng đđn nđm 2016 mđi có xuđt siñu đđng kđ (hđn 2,5 tđ USD).

[53](#)

Xuđt nhđp khđu còn phđ thuđc vào khu vđc có vđn đđu tđ nđđc ngođi. Vđi viđc hoàn tđt, triñn khai các FTA thđ hđ mđi, Viđt Nam sđ có thñm cđ hđi nhđng đđ tđn đđng hiđu quđ đđi hđi sđ chuđn bđ thđ chđ, luđt pháp, chính sđch, nguđn nhñn lđc ngay tđ bđy giđ.

[54](#)

Tóm lđi, mđc dù đđ đđt nhiđu thđnh tđu, trong dài hđn, Viđt Nam vđn phđi thđc hiñn nhiđu “nhđm vđ kếp” đđy thđch thđc nhđ: vđa phđi rđđt đđuđi vđ tđc đđ kinh tđ vđa phđi bđo đđm tđng trđđng có chđt lđđng, phđi hóa giđi đđng thđi các thđch thđc truyñn thđng cđng nhđ các thđch thđc mđi nđi, vđa phđi đđu tranh bđo vđ lđi ích quđc gia vđa có nhu cđu giđ vđng hòa bình đđn đđnh và quan hđ hđu nghđ vđi các nđđc. Kinh nghiđm cho thđy nđđc nhđ thđđng xuyñn phđi đđi mđt vđi nhđng cuđc khđng hođng, các tình huđng nđy sinh bđt ngđ trong đđiđu kiđn thiđu chđ đđng hđn so vđi nđđc lđn. Viđt Nam đđ vđn đđng thđnh công nhiđu bài hđc và kđ nđng tđ duy chiñn lđđc nhđ gđn kđt an ninh, phát triñn cđa Viđt Nam vđi bđc tranh chung, các xu thđ lđn, duy trì nguyñn tđc nhđng linh hođt, khđn khéo trong quan hđ ngođi giao, kiñn trì và kiñn quyđt trong triñn khai nhiđu quyđt đđnh, nhanh nhđy trong viđc tìm kiđm các khđng gian chiñn lđđc mđi... Tuy nhiñn, nhđng thđch thđc và vđn đđ đđt ra nhđ đđ đđ cđp đđ trên đđi hđi Viđt Nam phđi tiđp tđc thay đđi, thđch đđng, ít nhđt là trên phđđng diñn tđ duy và vđn đđng các kđ nđng.

Vđn đđng tđ duy chiñn lđđc cho Viđt Nam

Đđa vào kđt quđ phân tích đđ trên, bài viđt đđ xuđt sđ đđ “Tđ duy chiñn lđđc” làm cđ sđ tham khđo cho các nhđ nghiñn cđu, hođch đđnh chính sđch Viđt Nam trong giai đđn hiñn nay và thđi gian tđi. Các yđu tđ tác đđng qua lđi lđn nhau trong mđt chđnh thđ, tđm nhìn gđn vđi khđng gian và bđđc đđ, trong khi các mđt kinh tđ - ngođi giao - an ninh trđ ññn giao thoa, đđng hành, tđo ññn mđt chiñn lđđc quđc gia thđng nhđt. Quy trình đđ bđt đđu tđ tđ duy, hođch đđnh tđi tđ chđc, triñn khai chính

sách. [55](#)

Vỏ tỏm nhờn chiờn lờc, cỏ ý kiờn đờ xuỏt là “ỏỏi mỏi 2.0” [56](#) hay cỏi cỏch cho thỏi kỏ “Hỏa rỏng”.

[57](#) Bỏo cỏo “Viờt Nam 2035: Hỏng tỏi Thỏnh vỏng, Sỏng tỏo, Công bỏng và Dỏn chỏ” cỏa Bỏ Kỏ hoỏch ỏỏu tỏ và Ngỏn hỏng Thỏ giỏi cỏ nhiỏu gỏi ý.

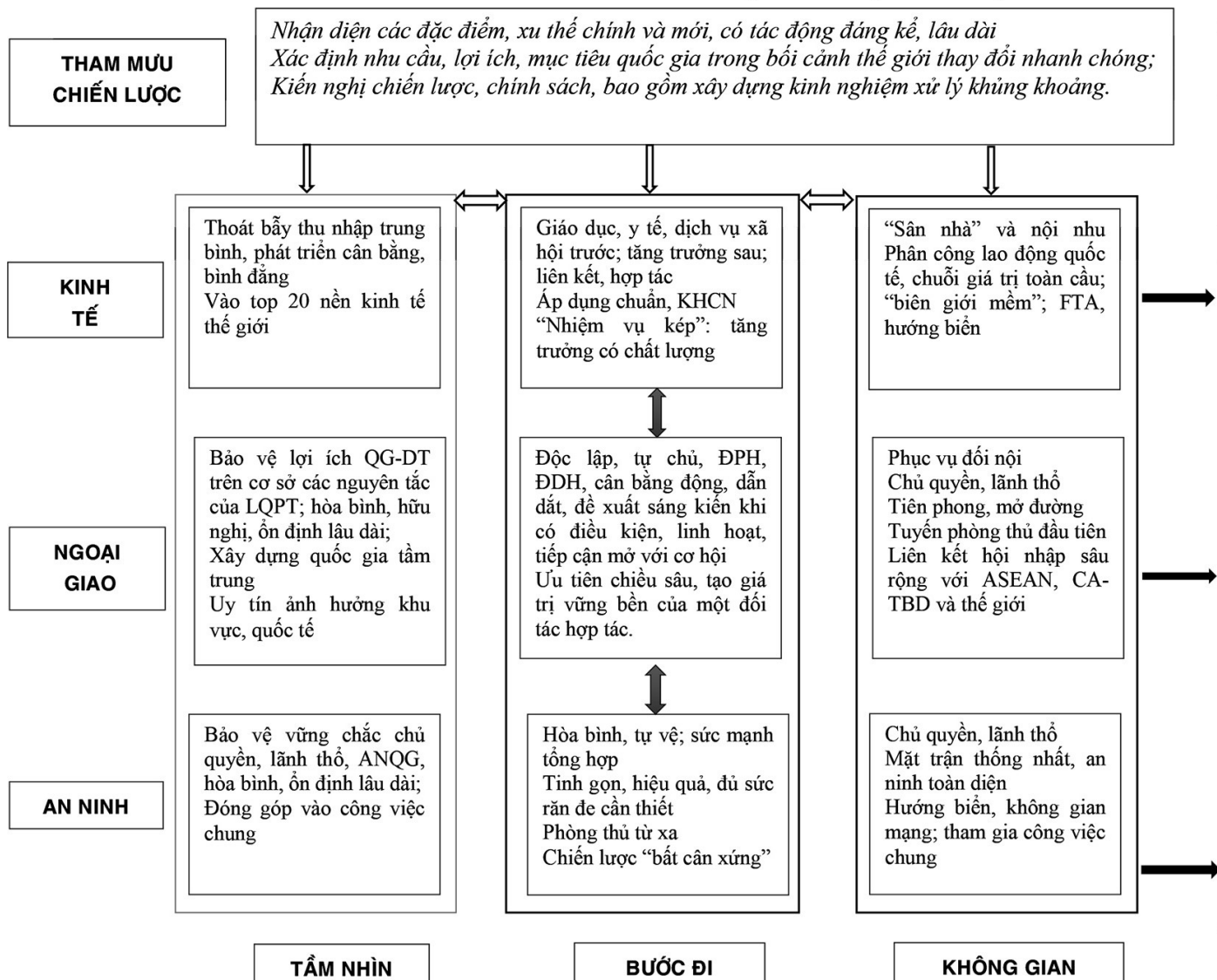
[58](#)

Viờt Nam cỏn hỏng tỏi đờng thỏi cỏc mỏc tiờu thoỏt bỏy thu nhỏp trung bỡnh, phỏt triờn bỏn vỏng, tỏn đờng thỏnh quỏ cỏa Cỏch mỏng Công nghiỏp 4.0, đờa Viờt Nam vỏo nhỏm 20 nỏn kinh tỏ lỏn nhỏt thỏ giỏi. ỏ gỏc đờ đời ngoỏi, đỏ là viỏc nỏm bỏt, tranh thỏ cỏc xu thỏ quan trỏng, cỏc xu thỏ mỏi trong chỏnh trỏ và kinh tỏ quỏc tỏ, bỏo vỏ, thỏc đờy lỏi ích quỏc gia và uy tớn ỏnh hỏng trong khu vỏc và trờn thỏ giỏi,

cỏn nhỏc mỏc tiờu xỏy đờng thỏnh quỏc gia tỏm trung

. Trong giai đờn tỏi, vỏ vai trỏ, ỏnh hỏng, Viờt Nam cỏn trỏ lỏi rỏ ràng hỏn cỏc cỏu hỏi: Viờt Nam cỏ nờn tham gia nhỏm nỏc lỏnh đờo ASEAN hay khỏng, hay chỏ đờn đỏt trờn mỏt sỏ khỏa cỏnh nhỏ an ninh nguỏn nỏc sỏng Mê Công, ỏng phỏ vỏi biỏn đời khỏ hỏu? Vỏ an ninh, thỏc hiỏn cỏc mỏc tiờu quỏc gia, phỏt huy truyỏn thỏng, chia sỏ kinh nghiỏm Viờt Nam, đờng thỏi ỏng phỏ hiỏu quỏ hỏn vỏi nhỏng thỏc thỏc mỏi nỏi và thỏ hiỏn trỏch nhiỏm quỏc tỏ trong cỏc lỏnh vỏc gờn giỏ hỏa bỡnh, giỏi trỏ quỏn bỏ, chỏng khỏng bỏ... Tham gia công viỏc chung vỏa giỏp nỏng cao nỏng lỏc, gỏp phỏn hiỏn đời hỏa vỏa tỏo quan hỏ hỏp tỏc quỏc phỏng.

Đề xuất “Sơ đồ tư duy chiến lược” cho Việt Nam

Tạp chí Nghiên cứu Quốc tế Tiếng Việt

1. “Báo cáo chính trị của Ban Chấp hành Trung ương khóa XI tại Hội nghị đại biểu toàn quốc lần thứ XII của Đảng”, Văn kiện Hội nghị lần 12

Đảng Cộng sản Việt Nam, Nxb

Chính trị Quốc gia

Số 1, Hà Nội

, 2016.

2. Huờnh Bỏu Sỏn, *Giỏc mỏ Hỏa rỏng*, Nxb. Lao ỏỏng, Hà Nỏi, 2016.

3. Ngỏn hàng Thỏ giỏi, Bỏ Kỏ hoỏch ỏỏu tỏ Viờt Nam, *Viờt Nam 2035: Hỏỏng tỏi Thỏnh vỏỏng, sỏng tỏo, công bỏng và dỏn chỏ*, Hà Nỏi, 2016.

4. Nghỏ quyỏt vỏ Chiờn lờc biờn Viờt Nam đờn nỏm 2020 (Nghỏ quyỏt 09-NQ/TW ngỏy 9/2/2007).

5. Nguyỏn Chỏ Vỏnh, “ỏỏi ngoỏi quỏc phòng – Thành tỏu và nhỏng vỏn đờ đờt ra trong thỏi kỏ hỏi nhỏp và phỏt triờn”, *Biờn phòng Viờt Nam*, 14/5/2017, <http://bienphongvietnam.vn/cong-tac-bien-phong/doi-ngoai-bien-phong/1501-dd.html>

6. Nguyỏn Chu Hỏi, “Kinh tỏ biờn Viờt Nam tỏ gỏc nhỏn chiờn lờc”, *Diờn đờn Doanh nghiỏp*, 3/9/2015, <http://enternews.vn/kinh-te-bien-viet-nam-tu-goc-nhin-chien-luoc-91215.html>

7. Nguyỏn Mỏnh Cỏỏng, “Vỏ bỏn chỏt cỏa tỏ duy” , *Tỏp chỏ Triỏt hỏc*, sỏ 1 (152), 2005.

8. Nguyỏn Sỏ Dỏng, “ỏỏi mỏi 2.0”, *Tỏ Sỏng*, 10/4/2017.

9. Nguyđn Vđ Tđng (biđn sođn), *Chđnh sđch đđi ngođi Viđt Nam 1975-2006*, Hđc viđn Quan hđ Quđc tđ, Nxb

.
Thđ giđi, Hà nđi

,
2007.

10. Phđm Bđnh Minh, *Đđđng lđi chđnh sđch đđi ngođi Viđt Nam trong giai đđn mđi*, Nxb

.
Chđnh trđ Quđc gia, Hà Nđi

,
2011.

11. Vđ Đđđng Huđn, “Vđ vđn đđ đđi mđi tđ duy trong hođt đđng đđi ngođi cđa Viđt Nam”, *Tđp chí Nghiđn cđu Quđc tđ*, thđng 3/2007.

12. Vđ Khoan, “An ninh, phđt triđn và đnh hđđng trong hođt đđng đđi ngođi”, *Tđp chí Nghiđn cđu Quđc tđ*, thđng 12/1993.

Tiđng Anh

1. “Roles of Small States: Bilahari’s Criticism of Kishore ‘Wrong and Misleading’”, *Public House*, 2017, <https://publichouse.sg/role-small-states-bil-aharis-criticism-kishore-wrong-misleading/>

2. “The middle-income trap has little evidence going for it”, *The Economist*, 7/10/2017, <https://www.economist.com/news/special-report/21729862-countries-are-neither-rich-nor-poor-can-hold-their-own-against-rivals-both>

3. Amartya Sen, *Development as Freedom*, Anchors Book, New York, 1999.

4. Glenn Ebersole, "Strategic thinking: 11 critical skills needed", *The path to strategic success*, Center for Simplified Strategic Planning, 2017,
<http://www.cssp.com/CD0808b/CriticalStrategicThinkingSkills/>

5. John Measheirmer và Stephen Walt, *The Ixrael Lobby and US Foreign Policy*, Farrar, Straus and Giroux, New York, 2008.

6. Le Dinh Tinh, "Enhancing water security in Southeast Asia" in Shebonti Dadwal and Uttam Sinha (Eds), *Non-traditional Security Challenges in Asia* :
Approaches and Responses, Routledge, New Dehli-London-New York, 2015

- 7. Nassim Nicholas Taleb, *The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable*, Random House, 2007.**

8. Nicholas J. Spykman, "Geography and Foreign Policy I", *The American Political Science Review*, Los Angeles, 1938.

9. PricewaterhouseCooper, *The World in 2050 – Will the shift in economic power continue* ?, 2015.

10. Robert Kaplan, *The Revenge of Geography- What the Map tells us about coming conflicts and the battle against Fate* , Random House, New York, 2012.

11. Zbigniew Brzezinski, *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives* , Barnes and Noble, New York, 1997

1 Xem thêm, Nassim Nicholas Taleb, *Khả năng cũi thỏn nghch cnh* , Trn Th Kim Chi dch, Nxb

.
Tr
, 2015

2 Nguyễn Minh Cường (2004), “Vấn đề chiến lược của tư duy” , *Tạp chí Triết học*, số 1 (152), 2005.

3 “Tư duy”, *Tra T*, http://tratu.soha.vn/dict/vn_vn/Tu_duy , truy cập ngày 11/12/2017.

4 “Strategy”, *Merriam Webster Dictionary*, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/strategy> , truy cập ngày 11/12/2017; “Strategy”, *Oxford Dictionaries*

,
<https://en.oxforddictionaries.com/definition/strategy>
, truy cập ngày 11/12/2017.

5 Nina Bowman, “Four Ways to Improve your Strategic Thinking Skills”, *Harvard Business Review*,

<https://hbr.org/2016/12/4-ways-to-improve-your-strategic-thinking-skills>

, 2016

truy c p ngày 1/11/2017.

6 Ví d hi n nay Trung Qu c đang đ xu t sáng ki n Vành đai Con đ ng, còn M đ xu t n D ng - Thái Bình D ng t do và m .

7 Zbigniew Brzezinski , *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives* , Barnes and Noble, New York, 1997

8 Khái ni m “khu v c đ a lý” trên th c t tùy thu c vào c quy t sách chính tr , ví d tr c đây n u không g p s c Xri Lanca đã tr thành m t thành viên c a ASEAN. Nhi u t ch c chuyên ngành c ng có đ nh ngh a khác nhau v khu v c châu Á - Thái Bình D ng.

9 Fredrick Schuman l n đ u tiên s d ng khái ni m “đ a chi n l c” n m 1942 trong bài báo “Let us learn our geopolitics”, *Current History*, s 2, tr.161-165.

10 Xem thêm, Robert Kaplan, *The revenge of geography - What the map tells us about coming conflicts and the battle against fate*

, Random House, New York

, 2012.

11 Nicholas J. Spykman, “Geography and Foreign Policy I”, *The American Political Science Review* , Los

Angeles

, 1938.

12 Robert Kaplan, *The Revenge of Geography - What the Map tells us about coming conflicts and the battle against Fate*, Random House, New York, 2012

,
tr.110.

13 K. Y Home R và Rajeev Charturvedy (Eds), *Emerging trans-regional corridors: South and Southeast Asia*, Observer Research Foundation,
<http://cf.orfonline.org/wp-content/uploads/2017/01/GP-ORF-Transregional-Corridors.pdf>

, truy cập ngày 25/10/2017.

14 Shannon Tiezzi, “In Japan, Trump and Abe Offer Alternative to China’s ‘Belt and Road’”, *The Diplomat*, 8/11/2017, <https://thediplomat.com/2017/11/in-japan-trump-and-abe-offer-alternative-to-chinas-belt-and-road/>

, truy cập ngày 25/11/2017.

15 Paul Triolo and Graham Webster, “China’s strategic thinking on building power in cyberspace, a top Party journal’s timely explanation translated”, *New America*

, 25/9/2017,

<https://www.newamerica.org/cybersecurity-initiative/blog/chinas-strategic-thinking-building-power-cyberspace/>

, truy cập ngày 30/10/2017.

16 Xem thêm “Cyberspace is more important than land, air or sea”, <http://www.dmu.ac.uk/research/research-news/2012/december/cyberspace-more-important-than-land,-sea-or-air-%E2%80%93-warns-dmu.aspx>

, truy cập ngày 30/10/2017.

17 “War in the fifth domain”, *The Economist*, 21/7/2010, <http://www.economist.com/node/16478792>

, truy
cấp ngày 31/10/2017.

18 Xem thêm, “The 8 biggest Bitcoin players who could make a fortune off the cryptocurrency”, *Time*, 30/10/2017.

19 World Economic Forum, *The ASEAN Economic Community: What you need to know*, 31/5/2016, <https://www.weforum.org/agenda/2016/05/asean-economic-community-what-you-need-to-know/>, 2016

,
truy c ̣p ngày 1/11/2017.

20 Glenn Ebersole, “Strategic thinking: 11 critical skills needed”, *The path to strategic success*, Center for Simplified Strategic Planning, <http://www.cssp.com/CD0808b/CriticalStrategicThinkingSkills/>

,
2017

,
truy c ̣p ngày 1/11/2017.

21 Peter Walsh, “Are you a strategic thinker? Test yourself”, *Harvard Business*, 20/5/2014, <http://www.harvardbusiness.org/blog/are-you-strategic-thinker-test-yourself>, 2014

,
truy c ̣p ngày 11/12/2017.

22 “Roles of Small States: Bilahari’s Criticism of Kishore ‘Wrong and Misleading’”, *Public House*, <https://publichouse.sg/role-small-states-bilaharis-criticism-kishore-wrong-misleading/>

,
2017

,
truy c ̣p ngày 19/8/2017.

23 Nicolo Machiavellia (1469-1527), nhà tư tưởng Ý, được xem là “cha đẻ” của thuyết hiện thực (realism) trong quan hệ quốc tế, cảnh báo các quốc gia luôn có xu hướng đút đũa cớ đích bằng mọi giá; chính trị quyền lực và thực dụng đóng vai trò quan trọng. Nicolo Machiavellia, *The Prince*, Dante University of America Press, 2003.

[24](#) Nhỏ trên

[25](https://www.economist.com/blogs/economist-explains/2015/03/economist-explains-23) “Why Singapore became an economic success”, *The Economist*, 26/3/2015, <https://www.economist.com/blogs/economist-explains/2015/03/economist-explains-23>, 2015, truy cập ngày 25/7/2017.

[26](http://www.huffingtonpost.com/kishore-mahbubani/singapore-world-successful-society_b_7934988.html) Kishore Mahbubani, “Why Singapore is the world’s most successful society”, *Huffington Post*, http://www.huffingtonpost.com/kishore-mahbubani/singapore-world-successful-society_b_7934988.html, 2015, truy cập ngày 25/7/2017.

[27](#) John Measheirmer và Stephen Walt, *The Israel Lobby and US Foreign Policy*, Farrar, Straus and Giroux, New York, tr.15.

[28](#) Ở đây chỉ đánh giá một vài khía cạnh thành công của ngoại giao Israel từ góc nhìn Israel. Việc Mỹ tăng cường quan hệ với Israel cũng làm tăng chi ngân sách cho Mĩ nhiều hơn chi trợ cấp cũng như làm phức tạp quan hệ giữa Israel

n

v i các n c này. John Measheirmer và Stephen Walt
, *The Israel Lobby and US Foreign Policy*
, Farrar, Straus and Giroux, New York, tr.333.

[29](#) ở đây không bàn y u t “đúng - sai” mà ch tính đ n khía c nh hi u qu trong
chi n l c c a Ixrae n.

[30](#) Magdalena Rosi ska-Bukowska, Józef Bukowski, “Poland in International
Organizations”, http://www.instytutgm.uni.lodz.pl/wgrane_pliki/poland-in-international-organzations-maszynopis-wesja-do-publicacji.pdf, 2010,
truy c p ngày 25/8/2017.

[31](#) c ng h Ba Lan gia nh p NATO và EU; quan h Ba Lan - Nga tuy có m t s
c ng th ng nh ng không b phá v khuôn kh do nhi u nguyên nhân trong đó có
h p tác v kinh t.

[32](#) Marcin Piatkowski, “How Poland became Europe’s growth champion: Insight
from post-socialist transition”, *Brookings*, <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2015/02/11/how-poland-became-europes-growth-champion-insights-from-the-successful-post-socialist-transition/>

,
2015

,
truy c p ngày 25/8/2017.

[33](#) Trong ph n này, bài vi t không có ý đ nh li t kê toàn b các thành t u, thách
th c, ch n nêu đ đ giúp mình h a ph n phân tích.

[34](#) “The middle-income trap has little evidence going for it”, *The Economist*,
7/10/2017,
<https://www.economist.com/news/special-report/21729862-countries-are-neither-rich-nor-poor-can-hold-their-own-against-rivals-both>

,

2017

,
truy cỏp ngày 9/10/2017. Tuy nhiên bài viẻt cỏa Economist sỏ này cỏng chỏng minh thỏc thỏc cỏa nỏc thu nhỏp trung bình cỏng không nhiỏu hỏn các nỏc nghẻo hay giầu.

35 “Viẻt Nam đi sau Thái Lan 20 nỏm, Hàn Quỏc 35 nỏm”, VietnamNet, 28/8/2015, <http://vietnamnet.vn/vn/kinh-doanh/viet-nam-di-sau-t-hai-lan-20-nam-han-quoc-35-nam-259068.html>

,
2015

,
truy cỏp ngày 9/10/2017.

36 Xem thêm Phỏm Bình Minh, “Thành tỏu đỏi ngoỏi Viẻt Nam 5 nỏm qua”, *Thỏ giỏi và Viẻt Nam*

, 1/1/2016. Phỏm Bình Minh,
ỏỏỏng lỏi chính sỏch đỏi ngoỏi Viẻt Nam trong giai đỏn mỏi,
Nxb

.
Chính trỏ Quỏc gia, Hà Nỏi

,
2011; Nguyẻn Vỏ Tùng (biẻn soẻn),
Chính sỏch đỏi ngoỏi Viẻt Nam 1975-2006
, Hỏc viẻn Quan hỏ Quỏc tỏ, Nxb

.
Thỏ giỏi, Hà Nỏi

,
2007.

37 Mỏt sỏ nhà nghiẻn cỏu gỏi là các tình huỏng “thiên nga đen” - Black Swan, hàm ý các tình huỏng hỏn hỏu mỏi xỏy ra nhỏng khi xỏy ra thì tác đỏng vô củng lỏn.

Xem thêm Nassim Nicholas Taleb,
The Black Swan: The Impact of the Highly Improbable
, Random House, 2007.

38 “Báo cáo chính tr c a Ban Ch p hành Trung ng ng khóa XI t i i h i đ i bi u toàn qu c l n th XII c a ng”, *V n k i n i h i ng 12 ng C ng s n Vi t Nam*, Nxb.

Chính tr Qu c gia, Hà N i

,
2016.

39 “Thành t u và kinh nghi m sau 30 n m đ i m i quân s , qu c phòng”, *Quân đ i Nhân dân*

, 16/12/2016,

<http://www.qdnd.vn/quoc-phong-an-ninh/xay-dung-quan-doi/thanh-tuu-va-kinh-nghi-em-sau-30-nam-doi-moi-quan-su-quoc-phong-495153>

, 2016

,
truy c p ngày 27/10/2017.

40 Xem thêm Nguy n Chí V nh, “ i ngo i qu c phòng - Thành t u và nh ng v n đ đ t ra trong th i k h i nh p và phát tri n”,

Biên phòng Vi t Nam

, 14/5/2017,

<http://bienphongvietnam.vn/cong-tac-bien-phong/doi-ngoai-bien-phong/1501-dd.html>

,
2017

,
truy c p ngày 27/10/2017.

41 Theo T ng c c Th ng kê 2012.

42 n c: liên t c, nh t quán kh ng đ nh Hoàng Sa, Tr ng Sa là c a Vi t Nam; B Chính tr ra Ngh quy t v kinh t bi n (1992); Ký Th a thu n v D án h p tác khu v c th m l c đ a ch ng l n v i Malaixia (1992); Ký Hi p đ nh phân đ nh ranh gi i vùng đ c quy n kinh t và th m l c đ a v i Thái Lan (1997); Ký Hi p đ nh phân đ nh lãnh h i, vùng đ c quy n kinh t và th m l c đ a trong V nh B c B v i Trung Qu c; Qu c h i thông qua Lu t biên gi i qu c gia (2003); Ký Hi p đ nh phân đ nh th m l c đ a v i Indônêxia (2003); H i ngh TW4 khóa 10 thông qua Chi n l c bi n đ n 2020 (2007); Phái đoàn th ng tr c c a Vi t Nam t i Liên H p Qu c đã ph i h p v i Phái đoàn th ng tr c c a Mala

ix

ia nấp Báo cáo chung ranh giớ ngoài thấm lấc đấa vấ tấ quá 200 hấi lý Viế Nam

-

Mala

ix

ia; Phái đoàn Viế Nam đã nấp tiấp Báo cáo riêng cấa Viế Nam khu vấc phía Bấc (2009); Ký vớ Trung Quốc Thấa thuấn vấ nhấng nguyên tấc cấ bấn chấ đốo giớ quyấ tấ vấ đố trên biến, trong đó xác đốnh giớ quyấ tấ tranh chấp ở Biến Đồng trên cấ sớ luấ tấ pháp quốc tấ, UNCLOS 1982 (2011); Quốc hấi thông qua Luấ tấ biến Viế Nam (2012), Viế Nam đã xớ lý khéo léo và kiên quyấ tấ trấc viấc Trung Quốc kéo dàn khoan HYSY 981 vào vùng biến Viế Nam (2014)...

43 Nghấ quyấ tấ vấ Chiến lấc biến Viế Nam đố nấ m 2020 (Nghấ quyấ tấ 09-NQ/TW ngày 9/2/2007).

44 Viấc có cách tiấp cấn, chính sách nhất quán không phấi dấ dàng và không phấi quốc gia nào cấng thấc hiế đố đố đố đố này. Ví đố, Trung Quốc có tiếng là ngố đố chớ “ván bài thấ kố”, trong khi mấ tấ sớ quốc gia khác lấi bấ nhấ hấng bấ tấ duy nhấ m kố.

45 Nguyế Chu Hấi, “*Đố y mấnh phát triế kinh tấ biến gấ n vớ bấo đố m chấ quyến vùng biến quốc gia*” , Báo Biên phòng, sớ 51, thắg 3/2011.

46 Nguyế Chu Hấi, “*Kinh tấ biến Viế Nam tấ góc nhìn chiế lấc*”, *Đố đầ Doanh nghiếp*

3/9/2015,

<http://enternews.vn/kinh-te-bien-viet-nam-tu-goc-nhin-chien-luoc-91215.html>

, truy cấp ngày 25/10/2017.

47 “*Đố có mấ tấ thấng hiếu biến Viế Nam bấ n vấng*”, Trung tâm Thông tin Đố liếu

Biế n và Hấ đốo,

http://vodtc.vn/de-co-mot-thuong-hieu-bien-viet-nam-ben-vung_137.news.aspx

, truy cấp ngày 25/10/2017.

[48](https://www.unicef.org/vietnam/reallives_20012.html) UNICEF, “Empowering Vietnam’s young digital citizens”, https://www.unicef.org/vietnam/reallives_20012.html, truy cập ngày 1/11/2017.

[49](https://viettimes.vn/gan-36-trieu-nguoi-viet-dung-di-dong-truy-cap-mang-xa-hoi-hang-ngay-120912.html) Xuân Lan, “Gần 36 triệu người Việt dùng điện thoại di động truy cập mạng xã hội hàng ngày”, *VietTimes*, 2/5/2017, <https://viettimes.vn/gan-36-trieu-nguoi-viet-dung-di-dong-truy-cap-mang-xa-hoi-hang-ngay-120912.html>, truy cập ngày 1/11/2017.

[50](#) “Viet Nam among the most vulnerable to cyber threats”, *Viet Nam News*, 10/2/2017.

[51](http://baochinhphu.vn/Kinh-te/Do-mo-cua-nen-kinh-te-va-van-de-dat-ra/199039.vgp) “Mô hình của nền kinh tế và vấn đề đặt ra”, *Báo Chính phủ* online, 13/5/2014, <http://baochinhphu.vn/Kinh-te/Do-mo-cua-nen-kinh-te-va-van-de-dat-ra/199039.vgp>, truy cập ngày 1/11/2017.

[52](#) Như trên.

[53](#) “Năm 2016, cán cân thặng dư có thặng dư, 2,52 tỷ USD”, *VietStock*, 19/1/2017.

[54](#) Ví dụ phải xử lý vấn đề dịch chuyển lao động hay cải thiện hệ thống pháp luật đáp ứng các tiêu chuẩn cao của các hiệp định.

[55](#) Xem thêm Võ Khoan, “An ninh, phát triển và ảnh hưởng trong hoạt động đối ngoại”, *Tạp chí Nghiên cứu Quốc tế*, tháng 12/1993; Võ Đăng Huân (2007), “Vấn đề đối ngoại mới trong hoạt động đối ngoại của Việt Nam”, *Tạp chí Nghiên cứu Quốc tế*, tháng 3/2007; Nguyễn Xuân Phúc (2017), “Mặt Việt Nam đang đứng, hội nhập và

phỏt triờn ở chỏu ỏ

-

Thỏi Bỡnh Dỏng”,

Zing.vn

, 8/11/2017,

<https://news.zing.vn/mot-viet-nam-nang-dong-hoi-nhap-va-phat-trien-o-chau-a-tbd-post794142.html>

, truy cỏp ngỏy 30/11/2017.

[56](#) Xem thờm Nguyờn Sỏ Dỏng, “ỏi mỏi 2.0”, *Tia Sỏng*, 10/4/2017.

[57](#) Xem thờm Huỏnh Bỏu Sỏn, *Giỏc mỏ Hỏa rỏng*, Nxb. Lao ỏng, Hỏ Nỏi, 2016.

[58](#) Xem thờm *Viỏt Nam 2035: Hỏng tỏi Thỏnh vỏng, sỏng tỏo, công bỏng và dỏn chỏ*, Ngỏn hàng Thỏ giỏi, Bỏ Kỏ hoỏch ỏu tỏ Viỏt Nam, Hỏ Nỏi, 2016

.

[59](#) “Thỏng bỏo Hỏi nghiỏ lỏn thỏ sỏu Ban Chỏp hỏnh Trung ỏng ỏng khỏa XII”, *Nhỏn Dỏn*, 11/10/2017, <http://www.nhandan.com.vn/chinhtri/item/34366002-thong-bao-hoi-nghi-lan-thu-sau-ban-chap-hanh-trung-uong-dang-khoa-xii.html>

, truy cỏp ngỏy 21/10/2017.

[60](#) Xem thờm Trỏn Huyỏn, “Nỏng cỏo chỏt lỏng nguỏn nhỏn lỏc đỏp ỏng yờu cỏu công nghiỏp hỏa, hiỏn đỏi hỏa nông nghiỏp, nông thỏn”,

Tỏp chỏ Cỏng sỏn

, 15/2/2017,

<http://www.tapchiconsan.org.vn/Home/kinh-te/2017/43501/Nang-cao-chat-luong-n-quon-nhan-luc-dap-ung-yeu-cau-cong.aspx>

, truy cỏp ngỏy 22/10/2017; Hỏi Phong, “Nỏng cỏo chỏt lỏng đỏo tỏo nguỏn nhỏn lỏc quỏc gia”,

ỏi đỏn kỏt

, 10/11/2016,

<http://m.daidoanket.vn/tin-tuc/xa-hoi/nang-cao-chat-luong-dao-tao-nguon-nhan-luc-quoc-gia-133469>

, truy cỏp ngỏy 22/10/2017.

[61](#) Xem thêm “Sẻn xuỏt nông nghiỏp: Chỏt lỏng hẻn sỏ lỏng”, *Bỏo Hỏu tỏ*, 11/8/2016; Khánh Nguyên, “Không đỏ Viẻt Nam thỏnh bỏi thỏi công nghỏ”, *Nhỏn dỏn Hỏn tỏ*, 26/2017, <http://www.nhandan.com.vn/congngh/thong-tin-so/item/33044902-khong-de-viet-nam-thanh-bai-thai-cong-nghe.html>, truy cỏp ngỏy 1/11/2017.

[62](#) Mỏt ví dỏ thỏnh công là Viẻt Nam đỏn Tỏng bí thỏ, Chỏ tỏch Trung Quỏc Tỏp Cỏn Bẻnh và Tỏng thỏng Mỏ Donald Trump trong cùng mỏt dỏp vỏo thỏng 11/2017.

[63](#) Xem thêm, Nguyen Vu Tung, “Vietnam’s security challenges: Hanoi’s new approach to national security and implications to defense and foreign policies” in *Asia Pacific countries’ security outlook and its implications for the defense sector*, National Institute for Defense Studies Joint Research Series No.5, 2010, tr.107-122.

[64](#) Ví dỏ Luỏt Tỏi nguyẻn, mỏi trỏng biẻn và hỏi đỏo nỏm 2015 chỏa có các quy đỏnh tỏo cỏ sỏ cho phỏng phỏp quỏn lý này, chỏa giúp vỏỏt qua đỏcc tỏ duy “lỏi ích cỏc bỏ”. Xem thêm Hỏn Thanh Mỏ, “ Quỏn lý tỏng hỏp, thỏng nhỏt biẻn và hỏi đỏo Viẻt Nam đỏm bỏo sỏ phỏt triẻn bẻn vỏng”, *Tỏp chí Mỏi trỏng*, sỏ 3/2016.

[65](#) “Hỏu tỏ vỏo kinh tỏ biẻn, du lỏch là hỏng đi khỏn ngoỏn”, *Thỏi bỏo Kinh tỏ Viẻt Nam*, 21/3/2017.

[66](#) Ví dỏ theo mỏt dỏ bỏo cỏa PricewaterhouseCooper, đỏn nỏm 2050, Viẻt Nam trỏ thỏnh nỏn kinh tỏ lỏn thỏ 22 trẻn thỏ giỏi, PricewaterhouseCooper, *The World in 2050*

-

Will the shift in economic power continue

?, 2/2015, tr.3.